

Organisering av offentlig sektor

Pensum: Fimreite/Grindheim,
kap.1-3 og 5-7.

Staten

- Offentlige myndighets- og tjenesteytende organer (stat, kommune og fylkeskommune).
 1. Utøver myndighet innenfor et bestemt geografisk område.
 2. Monopol på legitim bruk av voldsmakt.
- Nasjonalstat: normativt fellesskap.

Organisasjonsprinsipper

- Vertikal oppdeling: sentrale og lokale myndigheter.
- Horisontal oppdeling:
 1. lovgivende, utøvende og dømmende makt,
 2. politikk, administrasjon og tjenesteproduksjon.

Sentrale og lokale myndigheter

- Sentrale myndigheter: oppgaver som er for store eller spesialiserte til at lokale myndigheter kan løse dem.
- Lokale myndigheter: oppgaver som er for små eller lokale til at sentrale myndigheter kan løse dem.
- Skandinavia: lokalnivået utfører store oppgaver (velferdsområdet)

Størrelse

- Disponerer 50 % av BNP.
- Ca. 700 000 ansatte (1/3 av den norske arbeidsstyrken).
- 65 % er kommunalt eller fylkeskommunalt ansatt.
- Helse- og sosialsektoren og utdanningssektoren er størst.

Lovgivende myndighet

- Negativ parlamentarisme.
- Regjeringen kan endres på fem måter:
 1. valgnederlag,
 2. mistillit i Stortinget,
 3. kabinettspørsmål,
 4. indre oppløsning,
 5. riksrettssak.

Stortingets oppgaver

- Vedta, endre eller oppheve lover.
- Bestemme statens inntekter/utgifter.
- Behandle planer for statlig virksomhet.
- Kontrollere regjeringen.

Kontroll med regjeringen

- Stortinget:
 1. Parlamentarisme (debatter og spørsmål).
 2. Komitéordningen i Stortinget.
 3. Høringer.
 4. Riksrevisjonen.
 5. Stortinget ombudsmann.
 6. Riksrett.
- Andre kontrollmekanismer:
 1. Den korporative kanalen.
 2. Lobbyisme.
 3. Massemedia.
 4. Domstolene/Høyesterett.

Utøvende myndighet

- Regjeringens roller:
 1. Forvaltningsfunksjon (håndheve lover, innkreve skatter/avgifter, iverksette stortingsvedtak, eiendoms- og selskapsdrift, osv.).
 2. Normfunksjon (regelutforming).
 3. Dagsordensfunksjon.

Den offentlige byråkratiet

- Særtrekk:
 1. politisk nøytralt,
 2. lojalitet,
 3. hierarkisk oppbygning,
 4. skriftlig og regelbasert saksbehandling,
 5. profesjonalisering (karrierestruktur).

Departementene

- "Sekretariat" for statsrådene.
- Forberede saker for statsråd.
- Behandler de store og strategiske spørsmålene.
- Utøver myndighet (bl.a. fatte vedtak).
- Instruerer og kontrollerer underliggende forvaltningsorganer.
- Svarer på spørsmål.

Direktorater

- Ca. 25 direktorater (eks. UDI og UDIR).
- Ledet av embetsmenn.
 1. Underlagt departementenes instruksjonsmyndighet.
 2. Spesialisert ekspertise.
 3. Saksbehandling, veiledning, informering, forskriftsarbeid og tilskuddforvaltning.

Tilsyn

- Ca. 40 statlige tilsyn.
- Kontrollere etterlevelsen av lover og forskrifter.
 1. Saksbehandling.
 2. Informering og veiledning.
 3. Stedlige eller brevlige kontroller.
 4. Utredning, kunnskapsoppbygging.

Forvaltningspolitikk

- Hva skal det offentlige gjøre?
- Hvordan skal forvaltningen organiseres – hvem skal gjøre hva?
- Hvordan skal forvaltningens arbeidsoppgaver løses?

Den dømmende makt

- Rettsstat = offentlige myndighetsutøvelse hjemles i lov.
- Folkesuverenitetsprinsippet.
- Domstolenes kjennetegn:
 1. Uavhengighet og faglighet.
 2. Anvende generelle regler i konkrete saker.
- Høyesterett:
 1. siste instans (?),
 2. lovlighetskontroll (regjering og storting),
 3. forutsigbarhet (for den enkelte borger).

Kommunal forvaltning

- Begrenset selvstyre.
- Ikke grunnlovsfestet.
- Avledet statsmakt.
- Generalistprinsippet.
- Begrunnelse:
 1. lekmannsstyre,
 2. nærhet mellom styrende og styrte,
 3. prioriteringseffektivitet.

Kommunale roller

- Iverksettingsorganer for statlig politikk.
- Tjenesteprodusenter.
- Lokalsamfunnsutviklere.
- Velferdsstatspionerer.

Formannskapsmodellen

- Kommunestyret (KS) velges direkte.
- KS velger ordfører.
- Formannskapet utgår fra kommunestyret.
- Konsensusorientert.
- Kommunal parlamentarisme (bl.a. i Oslo – byråd og bystyre + folkevalgte bydelsutvalg).

Kommunal administrasjon

- Ledes av rådmannen.
- Etater (skole, helse/sosial, kultur, teknisk).
- Operative enheter/virksomheter.
- Speilte departementsinndelingen på statlig nivå.
- Etatsstrukturen er endret – tonivåmodell (rådmannens stab + operative enheter).

Finansiering av kommunene

- Inntektsskatten (eiendomsskatt enkelte steder) – ca. 40 %.
- Statlige overføringer (øremerkede tilskudd og rammeoverføringer) – ca. 40 %.
- Kommunale avgifter, gebyr og egenbetaling – 12-13 %.

Styring av kommunene

- Lovstyring: pålegge/frata kommunene oppgaver og myndighet.
- Pedagogisk styring: råd, informasjon, veiledning.
- Økonomisk styring: rammeoverføringer og øremerkede tilskudd.
- Nasjonale satsninger (f.eks. barnehageutbygging).
- Maksimums- eller minimumsstandarder.
- Statlige tilsyn.
- Fylkesmannen.

Fylkesmannen

- Statens representant i lokalforvaltningen.
- Har ansvaret for egne forvaltningsområder (beredskap, landbruk, miljø, arealplanlegging, osv.).
- Føre lovlighetskontroll med lokale vedtak.
- Samordne statlige krav overfor kommunene.
- Representere lokale (kommunale og fylkeskommunale) interesser overfor staten.

Fylkeskommunal forvaltning

- 1976: direktevalg til fylkestinget; fylkesskatt.
- Oppgaver: helse- og sosialinstitusjoner, skole, veier/samferdsel og kultur.
- Fylkesordfører velges av tinget; fylkesrådmannen leder administrasjonen.
- Formannskapsmodellen (fylkesting og fylkesutvalg).
- Hovedutvalg, etater og operative enheter.
- Finansiering: statlige overføringer og fylkesskatten.

